

КОНСТРУКЦІЇ З СЕМАНТИКОЮ 'БУТИ ЗДАТНИМ ВИКОНУВАТИ ДІЮ' В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Бернацька Світлана Михайлівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри соціології та суспільних наук
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

Бернацька Жанна Петрівна

студентка 3 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Як свідчать результати аналізу синтаксичних одиниць з модальним значенням можливості, одним із критеріїв внутрішньої семантико-структурної упорядкованості предикативних конструкцій, виділених в окремий семантичний різновид на основі спільної мовної семантики, доцільно вважати компонент 'бути здатним виконати дію'. Для цієї групи конструкцій характерним є наявність достатніх передумов [1; 2] для розвитку потенційної дії.

З-поміж найбільш значущих чинників, що впливають на цей різновид значення модальності, варто виокремити семантику детермінувального фактора. Найбільш частотними виступають детермінувальні фактори, що виражають:

а) фізичний стан суб'єкта, що уможлиблює виконання певної дії, напр.: Обійшов навколо дуба і побачив величезне дупло, в яке вільно могла зайти людина (Олесь Донченко); Звук був дуже невиразний, його міг викликати і заєць, і лісовий птах, та це могла бути й людина (Олесь Донченко); Були б ведмеді – довелося б багатьом мисливцям рушниці продати, бо наші охотники люди тихі, сумирні й поетично ніжні, а ведмідь – звір великий і реве: може перелякати (Остап Вишня); Що то за сірник, скажіть, і яка у нього головка, що може підпалити землю, небо і цілі моря?.. (Віктор Близнець). Як видно з наведених прикладів, фізичний детермінувальний фактор може позначати розміри, фізіологічні особливості, фізичні властивості суб'єкта;

б) психологічний детермінувальний фактор, що апелює до сфери емоцій та певних психологічних особливостей суб'єкта дії, з огляду на які може реалізуватися ситуація можливості, напр.: Мене довгий час непокоїла думка: як могла раціональна дівчина, хай навіть з нахилами до романтизму, звабитися на дешеві декорації – біла дорога, ніч, пристрасна мова Івана, ціну якій вона майже геніально відчувала... (Володимир Дрозд); Все пустилося берега, й не було вже жодних стримуючих начал, щоби могли тут щось зарадити (Іван Багряний); Я вважаю, що жінка і без таланту може бути щасливою, знайти щастя в сім'ї (Оксана Іваненко).

Заслуговує на відзначення і факт існування речень суб'єктивної можливості з контамінувальним детермінувальним фактором. Найчастіше натрапляємо на поєднання фізичних і психічних особливостей суб'єкта дії як передумови розвитку ситуації можливості, напр.: Та як так добиватися від нього підпису, то він може просидіти на цьому стільці вічність і ніякого протоколу не підпише (Іван Багряний); Та він же тримається на волоссині і може не витримати! Може зломитися! (Іван Багряний); Та й як міг хлопчина спати, коли батькові слова схвилювали всю його істоту, розбурхали рої думок (Олесь Донченко).

Трапляються і речення із синкретичним суб'єктивно-об'єктивним значенням модальності можливості, де детермінувальний фактор може водночас апелювати до сфери психічних особливостей суб'єкта дії та зовнішніх обставин, що зумовлюють розвиток ситуації, напр.: Сидять, як турки, і він навіть, кого схоче, може

турнути ногою (Іван Багряний) – має бажання та здатен; чи вказувати на об'єктивні передумови і компетенцію суб'єкта дії, напр.: Вона б розсміялась, коли б їй сказали, що вона, найкраща письменниця після Шевченка, може і мусить стати на чолі журналу (Оксана Іваненко) – здібна і має право.

Отже, семантичний варіант речень зі значенням об'єктивної модальності можливості 'бути здатним виконати дію' виокремлюється на основі специфіки детермінувального фактора, який визначає достатні умови для реалізації потенційної ситуації, джерелом якого постає сфера характеристик суб'єкта дії.

Список використаних джерел:

1. Беляева, Е. И. (1990). Возможность. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. Л.: Наука, с. 126–142.
2. Бондаренко, В. Н. (1979). Виды модальных значений и их выражения. Филол. науки. М.. № 2. С. 54–61.
3. Полюга, Л. М. (2006). Словник синонімів української мови. 2-е вид. К. : Довіра.
4. Слинко, І. І. (1994). Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання: навч. посіб. І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк, Н. Ф. Кобилянська. К. : Вища шк..

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ НОРМИ В ПРАКТИЦІ СУЧАСНОГО ДІЛОВОДСТВА

Лагдан Світлана Петрівна
старший викладач

*Дніпровський національний університет залізничного
транспорту імені академіка В. Лазаряна, Україна*

Документи використовують у багатьох сферах життєдіяльності людини, вони необхідні для закріплення правовідносин, підтвердження фактів, відображення подій і явищ об'єктивної дійсності. Задля досягнення свого правового призначення вони мають бути правильно складені і за формою (із суворим дотриманням сукупності й послідовності всіх реквізитів), і за змістом (із повним, логічним і достовірним викладом інформації), і за граматичним оформленням (із застосуванням правописних норм української мови).

Вимогами до лексичних норм ділового мовлення є відповідність мовних засобів літературній мові, їх семантична точність, лексикографічне закріплення. До типових помилок належать використання слів в іншому значенні, зайві слова, невиправдані повтори й лексеми, що не відповідають офіційно-діловому стилю.

Окрім уважного ставлення до точності застосування термінів різних галузей професійної діяльності, синонімічних та паронімічних відтінків, укладач документа має брати до уваги й правильність використання назв підприємств, установ, закладів, їх філій чи підрозділів. Такі назви повинні бути офіційними, нормативно закріпленими, як і їх скорочені варіанти. Попри те, що найменування юридичних осіб можуть бути громіздкими, неприпустимо вживати в документах їх розмовні варіанти чи самостійні, офіційно не затверджені скорочення.

Під час укладання документів виникають труднощі не тільки в доборі лексем, а й у їх поєднанні, словозміні, компонуванні в логічно завершені тексти, тобто в дотриманні граматичних норм ділового мовлення, що мають на меті уникнення морфологічних, синтаксичних та пунктуаційних помилок.